

SONDAJUL ARHEOLOGIC DE LA CÎMPENI, COM. PRĂJENI, JUDEȚUL BOTOȘANI *

O. L. ȘOVAN, M. IGNAT, N. UNGUREANU

Cercetările arheologice, de la Cîmpeni întreprinse în vara anului 1985, au avut ca scop verificarea și, eventual, obținerea unor date suplimentare referitoare la descoperirile de pe teritoriul acestui sat, din punctul „La Iezătura Veche”. Aceste descoperiri menționate în cadrul unei ample lucrări se datoresc investigațiilor perieghetice ale lui N. Zaharia¹. Atît din datele publicate, cît și din relatările primite de noi de la locuitori care confirmă întru totul informațiile mai vechi, reiese că datorită eroziunii, în malurile pîrului Leahu au apărut patru morminte al căror rit și ritual era cu totul neobișnuit. Sintetizînd datele rezultă că în punctul menționat, la o adîncime de 1,60 m s-au găsit cliduri de cîte trei pietre rotunde, asemănătoare celor de moară, fără gîrlici. Sub fiecare clid² se afla cîte un dolium sfărîmat de presiunea pietrelor. În aceste vase s-au găsit resturi de schelete umane. Materialele au fost distruse și risipite, cîteva din ele păstrîndu-se în gospodăria lui Gh. Clipaciuc, de unde în timpul cercetărilor noastre a fost recuperată o astfel de piatră (p. VII, 5) ce era de formă cilindrică cu diametrul de 38 cm și o grosime de 9 cm.

Avînd în vedere aceste descoperiri, în anul 1958, N. Zaharia și A. Nițu întreprind un sondaj prin care se sesizează urme de locuire din diverse epoci, fără să surprindă însă alte morminte asemănătoare celor amintite mai sus, dar din mîlul de la fundul pîrului au mai scos și alte resturi de vase mari, precum și o piatră la fel cu cele găsite anterior³. De asemenea, cu prilejul sondajului amintit s-au descoperit și o serie de materiale arheologice pe care autorii le-au încadrat în mai multe perioade, și anume : în sec. II—III e.n., în sec. IV e.n., ca și în feudalismul timpuriu (sec. IX—XII) și cel dezvoltat (sec. XVI—XVII), presupunînd

---

* Săpături de salvare efectuate cu sprijinul I.E.E.L.M.F. — Botoșani (C. Purice, director, D. Cantemir, inginer, cărora le adresăm și pe această cale, mulțumirile noastre).

1 N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, *Așezări din Moldova de la paleolitic pînă în secolul al XVIII-lea*, București, 1970, p. 250 ; pl. CXXXII/5 ; CCLVII/9 și CCV/14 ; v. și Al. Păunescu, P. Sadurschi, V. Chirica, *Repertoriul arheologic al județului Botoșani*, București, 1976, p. 206 (XLVI. 2.C.).

2 Clid este forma sub care apare acest cuvînt în lucrările citate în nota precedentă. *Dicționarul limbii române literare contemporane*, vol. I, București, 1955, s.v. dă forma *clit*, regionalism din Moldova și Transilvania, cu sensul de vraf, teanc de lucruri așezate în ordine unul peste altul.

3 N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, Em. Zaharia, *op. cit.*, p. 250 ; pl. CCLVII/9.

existența unor nivele de locuire corespunzătoare intervalelor de timp amintite ⁴.

Ținînd cont de aceste descoperiri s-a impus reluarea cercetărilor arheologice în acest punct. Locul numit „La Iezătura Veche” se află la sud de satul Cîmpeni, în zona unde s-a amenajat pe la începutul secolului nostru un iaz, barîndu-se cursul pîrîului Leahu. Din această amenajare s-a păstrat numai barajul — un val de pămînt — iazul fiind secăt, după informațiile primite, încă în preajma primului război mondial. Descoperirile amintite ca și sondajele lui N. Zaharia și A. Nițu s-au efectuat tocmai în preajma acestui val de pămînt, în locul unde el întîlnește albia pîrîului Leahu.

Săpăturile arheologice din campania anului 1985 au fost amplasate tot în aceeași zonă (pl. VIII), avînd ca obiectiv principal depistarea altor monumente de felul celor descoperite anterior și apoi precizarea acestui ritual funerar atît de puțin obișnuit ca și a nivelurilor de locuire semnalate prin sondajul efectuat de N. Zaharia și A. Nițu.

În ceea ce privește mormintele, săpăturile noastre, din păcate, au fost infructuoase, nedescoperind alte complexe funerare și nici fragmente ceramice care să aparțină unor vase de mari dimensiuni. Așa cum s-a specificat, din toate informațiile reiese că aici s-au găsit schelete ome-nești depuse în vase pe care N. Zaharia le numește de tip *dolia*. Avînd în vedere forma și decorul unui fragment de vas care a fost recuperat ⁵ acestea se pot data în sec. IV e.n., aparținînd culturii Sîntana de Mureș, unde astfel de vase sînt cunoscute sub numele de *Krausengefässe*. Evident, acest tip de mormînt de inhumație nu ne este cunoscut și nu putem aduce în discuție nici un fel de elemente care să clarifice descoperirile menționate.

În schimb, săpăturile efectuate în campania din 1985 au putut preciza perioadele de locuire din punctul respectiv. Astfel, urmele atribuite de N. Zaharia secolelor II—III e.n. nu se confirmă, ele fiind, foarte probabil, confundate cu cele aparținînd sec. IV e.n. La fel trebuie să subliniem că în suprafețele cercetate de noi nu au apărut materiale care să poată fi datate în sec. IX—XII, locul numit „La Iezătura Veche” fiind locuit în două perioade distincte: în sec. IV e.n. și în sec. XVI—XVII. Menționăm că suprafețele cercetate au fost deranjate, parțial, de lucrările de amenajare a iazului amintit. Cu toate acestea s-au surprins două locuințe de suprafață și o groapă menajeră.

Locuința 1 distrusă parțial de eroziunea datorată pîrîului Leahu, consta dintr-o răspîndire de chirpic ars și fragmente ceramice, nedepistîndu-se alte elemente constructive ceea ce a determinat să nu putem preciza forma și orientarea locuinței. Semnalăm că între vestigiile acesteia s-a găsit și un fragment de fibulă (pl. VII, 4).

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*; pl. CCVII/5.

Locuința 2 afectată de constructorii barajului era reprezentată prin chirpic ars, pietre și puține fragmente ceramice risipite. Nici aceasta nu a putut fi delimitată cu precizie.

Groapa cu profilul în formă de trunchi de con, cu diametrul gurii de 3 m, iar cel al fundului de 1,80 m, avea o adâncime față de nivelul actual de călcare de 2,90 m. În umplutura gropii s-au găsit, mai ales în straturile superioare ale acesteia, multe fragmente ceramice, oase de animale, o fusaiolă și o piatră de ascuțit.

Ceramica descoperită în aceste trei complexe se compune, în cea mai mare parte, din fragmente de vase lucrate cu roata, fine, de culoare cenușie aparținând unor forme diverse de oale, castroane, pahare, căni etc., unele dintre ele ornamentate prin lustruire (pl. II, III, IV). Nu lipsește nici ceramica lucrată la roată, din pastă zgrunțuroasă, formată din fragmente de oale cu fundul plat, din vase de provizii cu buza teșită orizontal, decorate cu benzi de linii drepte, sau în val (pl. V). Ceramica lucrată cu mâna ca și cea de import este foarte puțină, ultima categorie fiind reprezentată din câteva fragmente din pereții sau din torțile unor amfore cărămizii.

Dintre obiectele de uz curent menționăm descoperirea unei fusaiole bitronconice (pl. VII, 2) și a unei pietre de ascuțit (cute) cu urme de întrebuințare relativ îndelungate (pl. VII, 6).

Desigur, materialul ceramic descoperit încadrează vestigiile de la Cîmpeni în rîndul așezărilor aparținând culturii Sîntana de Mureș, unde astfel de locuințe și amenajări gospodărești sînt cunoscute⁶. Avînd în vedere că ceramica zgrunțuroasă reprezintă aproximativ numai 1/4 din cantitatea de ceramică lucrată la roată putem afirma că așezarea de la Cîmpeni aparține unor faze timpurii ale acestei culturi⁷. Pentru încadrarea mai exactă a descoperirilor avem în vedere și fibula găsită în L 1. Este o fibulă de formă circulară, cu email (pl. VII, 4), de origine romană, încadrată în tipul numit *Scheibenfibel* care se datează, în linii generale, în sec. II—III e.n.⁸. Exemplarul nostru a fost mai mult ca sigur reutilizat, în veacul următor, întrucît poartă urmele unor reparații antice prin fixarea unui nit și a unei bucăți de tablă de bronz îndoită în așa fel

6 I. Ioniță, *Contribuții cu privire la cultura Sîntana de Mureș — Cerneahov pe teritoriul R. S. România*, în *Arh. Mold.*, 4, 1966, p. 196—198; 210—217.

7 Idem, *Din istoria și civilizația dacilor liberi*, Iași, 1980, p. 105.

8 Fibule de acest tip sînt larg răspindite în provinciile Imperiului dar sînt cunoscute și în afara lor. O. Almgren data astfel de fibule în prima jumătate a sec. III e.n. (*Studien über nordeuropäische Fibelformen*, Leipzig, 1923, p. 102—103, pl. X, fig. 223, 225). Patek spune că fibulele acestea au fost folosite mai ales în a doua jumătate a sec. II și la începutul sec. III, Ivan Peškař oprindu-se, în general, la aceiași datare (*Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren*, Praga, 1971, p. 100). Fibule cu balama, emailate sînt cunoscute și în Dacia romană (I. H. Crișan, *Fibule romane din colecțiile Muzeului de istorie al Transilvaniei*, în *Acta MP*, 3, 1979, p. 296, pl. V/1—6; N. Gudea — V. Lucăcel, *Fibule romane în Muzeul de istorie și artă din Zalău (I)*, în *Acta MF*, 3, 1979, p. 351, pl. XXVI/333—337. Cea mai apropiată analogie la Christian Peschek, *Die Germanischen Bodenfunde der römischen Kaiserzeit in Mainfranken*, München, 1978, p. 25, pl. 55,2.

încît să poată înlocui portagrafa ruptă din vechime. Această piesă întărește și mai mult încadrarea cronologică a așezării de la Cîmpeni în prima jumătate a sec. IV e.n.

Cercetările noastre au precizat existența la Cîmpeni a unei așezări aparținnd culturii Sîntana de Mureș, dezvelind cîteva complexe din extremitatea sudică a acesteia, ea întinzîndu-se mult spre nord, peste pîriul Leahu, pe teritoriul satului actual. Avînd în vedere această plasare topografică a locuințelor dezvelite, deși în epoca la care ne referim spațiul locuit era bine delimitat de cel destinat necropolei, o anumită evoluție teritorială nu exclude categoric și prezența unor morminte. Elucidarea problemelor ridicate de prezența unei eventuale necropole ca și o cunoaștere mai precisă a evoluției așezării de tip Sîntana de Mureș de la Cîmpeni presupune însă continuarea cercetărilor, mai ales că în zona înconjurătoare sînt numeroase descoperiri aparținînd acestei culturi, dovedind o mare concentrare de astfel de vestigii într-un teritoriu relativ restrîns⁹.

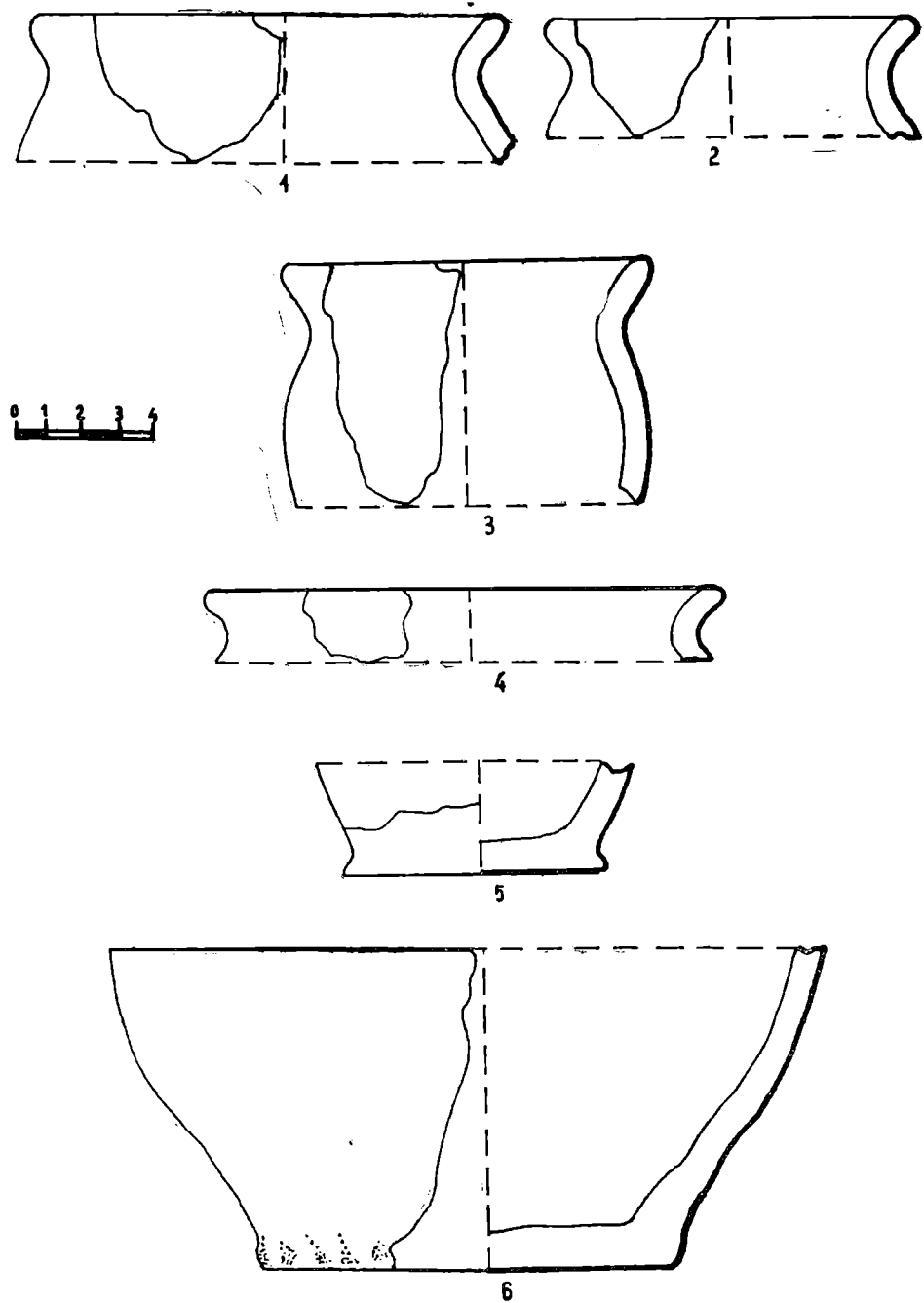
Cum s-a menționat mai sus, cu prilejul cercetărilor amintite s-au găsit și urme ce pot fi datate în sec. XVI—XVII. Acestea constau exclusiv din fragmente ceramice găsite la baza solului vegetal, de-a lungul secțiunii, fără să aparțină vreunui complex de locuire. Fragmentele provin din vase diferite ca formă ce se pot sigur încadra mai cu seamă spre sfîrșitul sec. al XVII-lea, fiind în legătură cu existența unor bogate urme de locuire din evul mediu făcute pe teritoriul satului Cîmpeni¹⁰, între care și un tezaur cu obiecte de podoabă din aur și argint ca și din monede poloneze (emisiuni din anii 1585—1601), descoperit la începutul secolului nostru¹¹.

Din toate acestea rezultă că teritoriul satului Cîmpeni are bogate și interesante vestigii arheologice care se cer a fi în continuare investigate pentru o mai bună cunoaștere a istoriei Moldovei de nord.

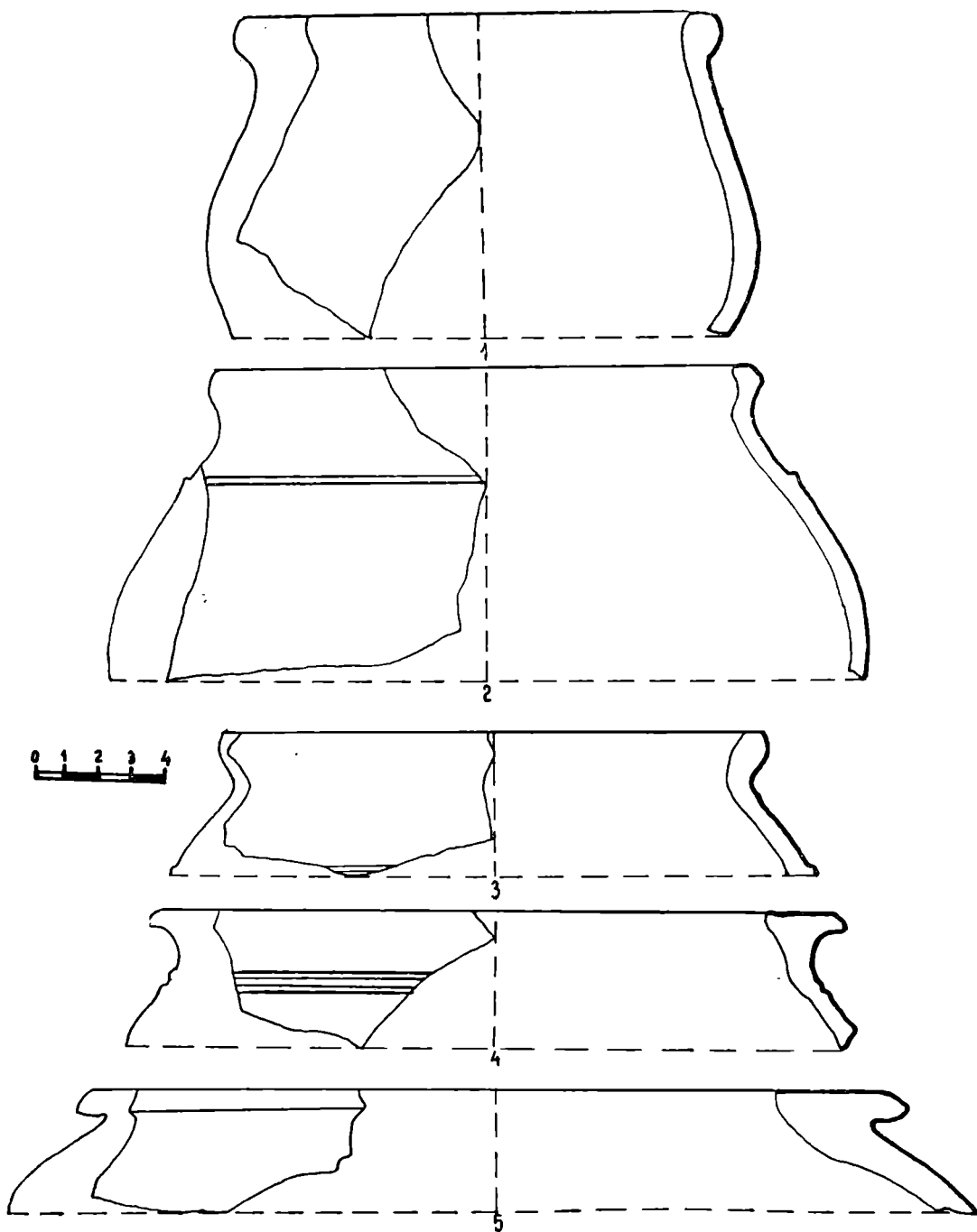
9. Al. Păunescu, P. Șadurschi, V. Chirica, *op. cit.*, p. 205—207 (KLVI. 1.B.; XLVI.2.D.; XLVI.2.H.; XUVI.2.I.; XLVI.2.K.).

10. *Ibidem*, p. 205—207 (XLVI.2.A.; XLVI.2.B.; XLVI.2.C.; XLVI.2.D.; XLVI.2.E.; XLVI.2.E.; XLVI.2.H.; XLVI.2.I.; XLVI.2.K.).

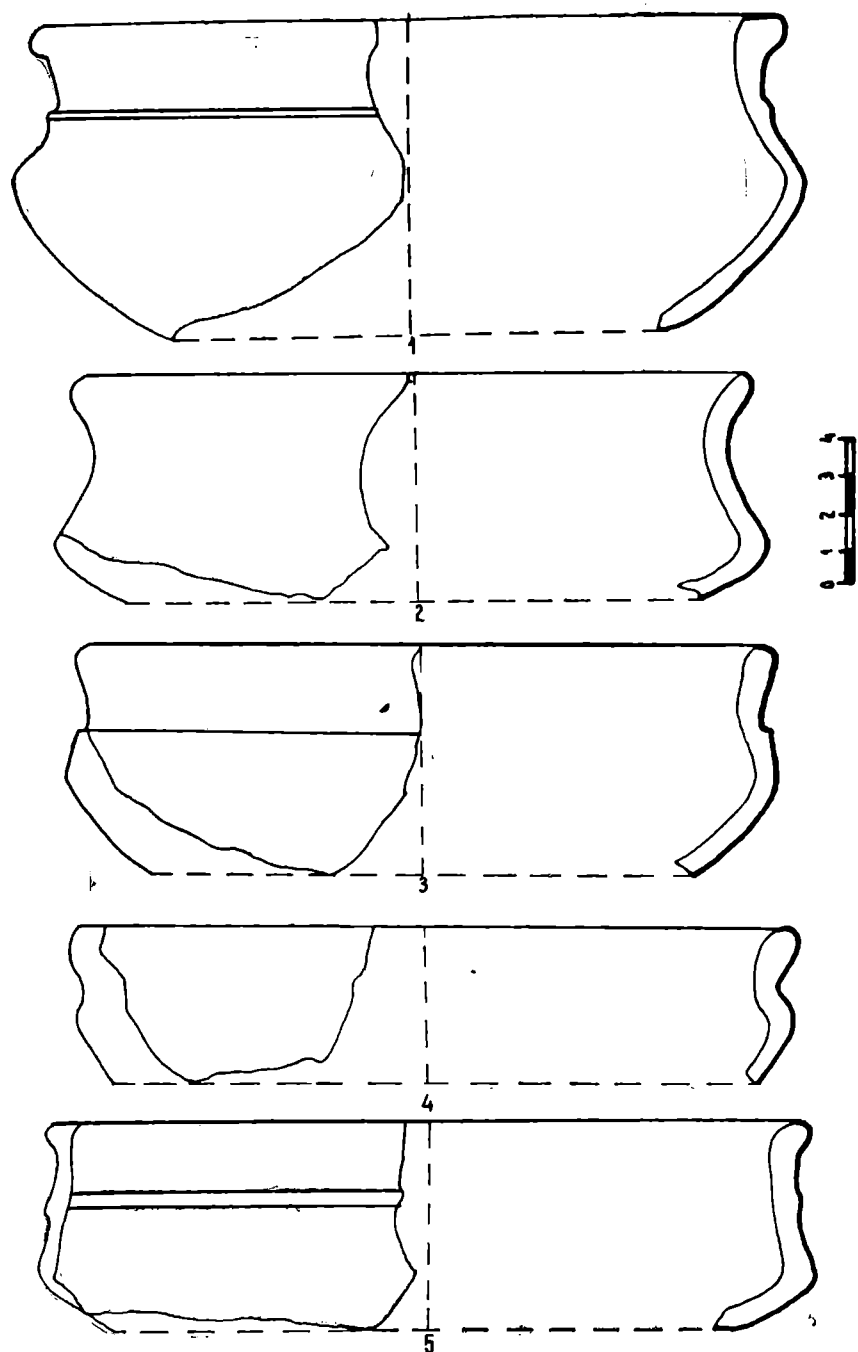
11. *Ibidem*, p. 205 (XLVI.2.A.). Menționarea unui tezaur cu monede romane la Cîmpeni este desigur o confuzie, cf. M. Ignat, *Considerații cu privire la circulația monetară din sec. II—III e.n. în nordul Moldovei* — comunicare la Cel de al II-lea Simpozion național de numismatică, Suceava, 1985.

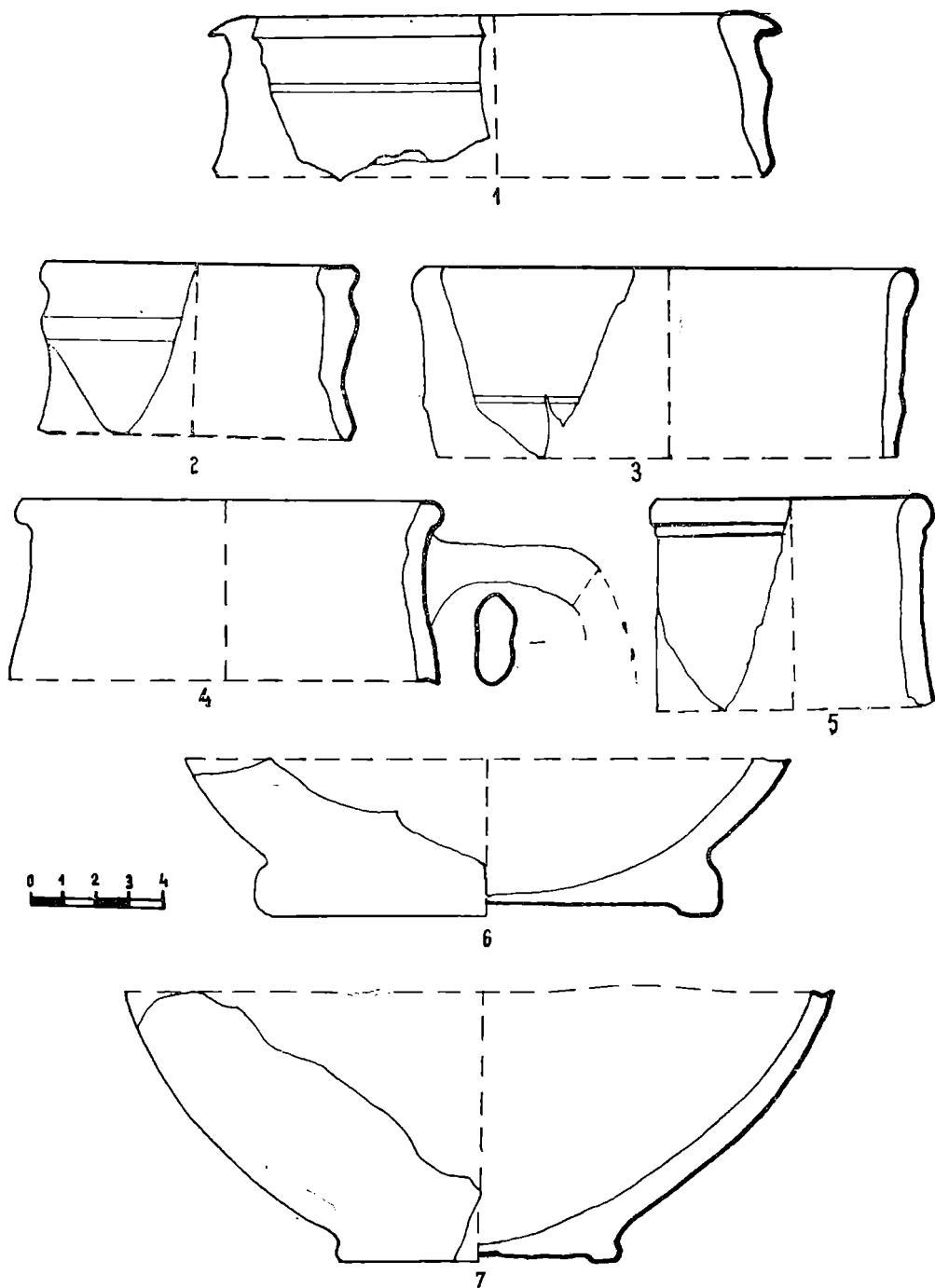
Pl. I Cîmpeni. Ceramică lucrată cu mâna, sec. IV. S_I (1); G_I (3, 5); L_I (2, 4, 6).

Pl. II. Cîmpeni. Ceramică lucrată la roată din pastă fină cenușie, sec. IV. G₁ (1—2);
www.cimpc.ro

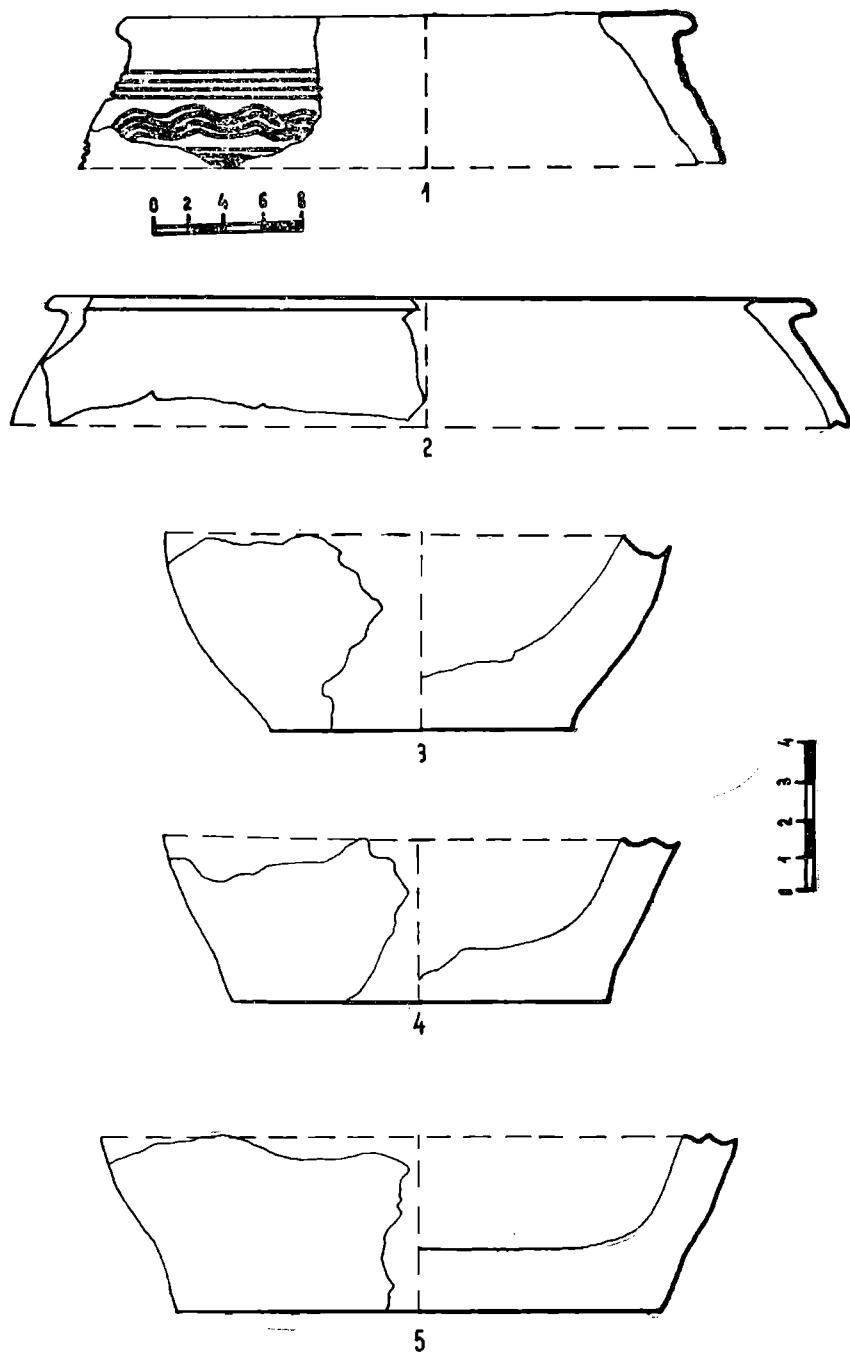

Pl. III. Cîmpeni. Ceramică lucrată la roată din pastă fină cenușie, sec. IV. S₁ (1);
www.cimec.ro

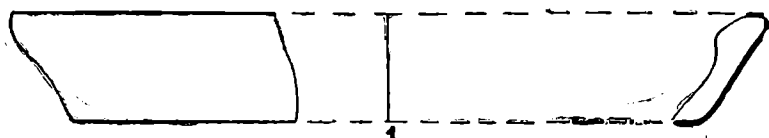

Pl. IV. Cîmpeni, Ceramică lucrată la roată din pastă fină cenușie, sec. IV. S₁ (1—5);
www.cimep.ro

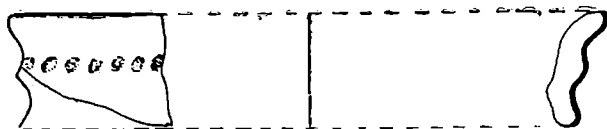

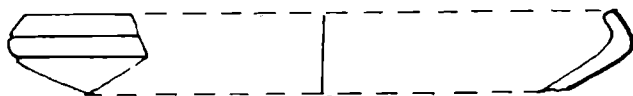
Pl. V. Cîmpeni. Ceramică din pastă zgrunțuroasă lucrată la roată. Sec. IV. L_1 (1) ; L_2 (2) ; G_1 (3—4) ; S_1 (5).

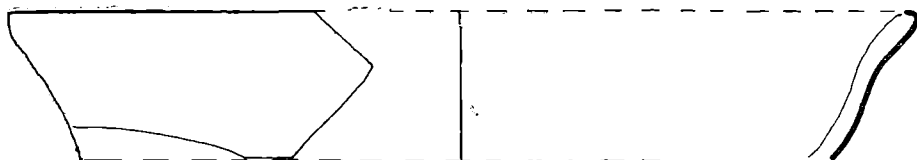
1

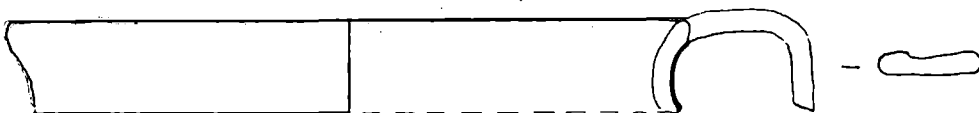
2

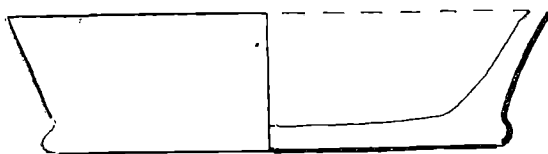
3

4

5

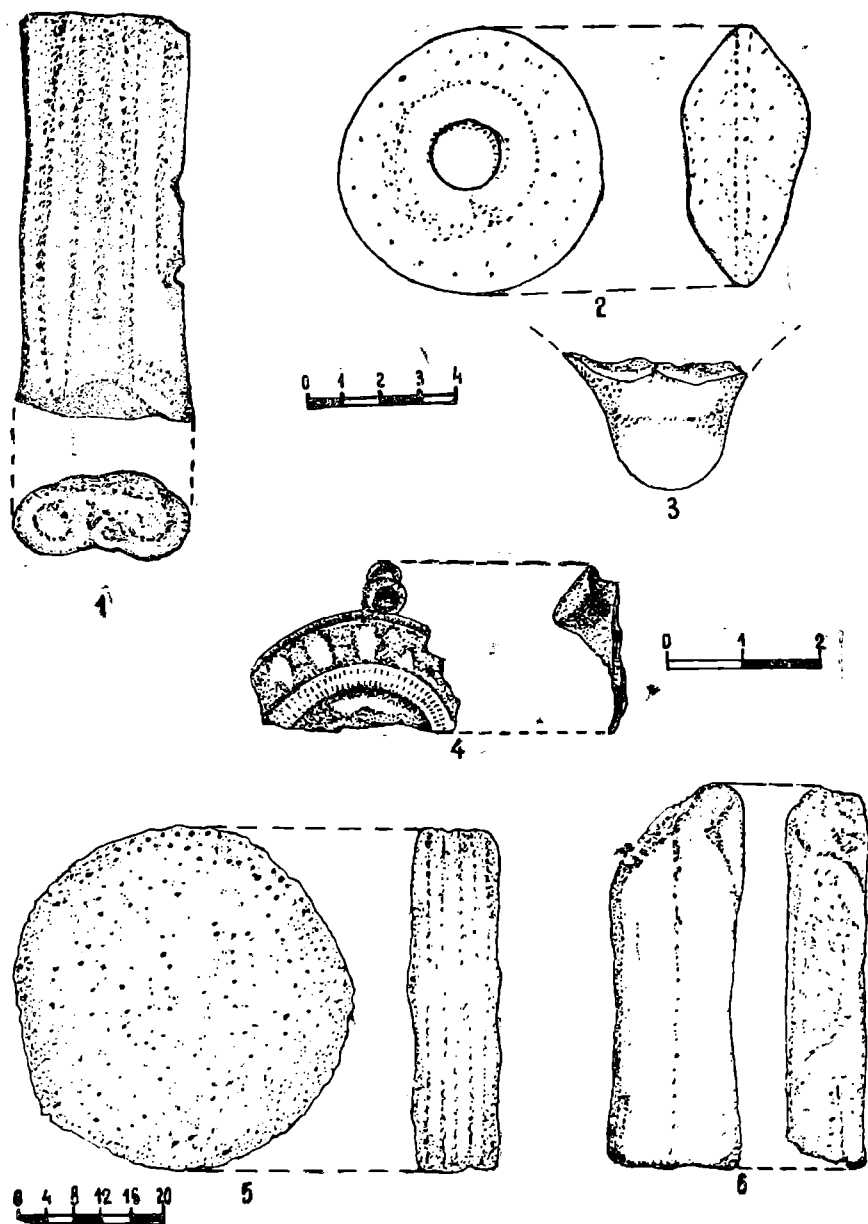

6

7

Pl. VI. Cîmpeni. Ceramică din sec. XVII—XVIII. G₁ (1, 5, 7); S₁ (2—4, 6).
Pl. VII. Cîmpeni. Ceramică din sec. XVII—XVIII.

Pl. VII. Cîmpeni. Ceramică romană din sec. IV, 1 (G₁); 3 (S₁); fusaiolă, 2 (S₁)
 piartă circulară recuperată de la Gh. Clipaciuc din Cîmpeni, 5; cute de ascuțit
 din gresie, 6 (G₁); fibulă romană, 4 (L₁).

